

**ANDIJON QISHLOQ XO‘JALIGI VA AGROTEXNOLOGIYALAR
INSTITUTI**

Qo‘lyozma huquqida

UDK: 657.1378(575.1)

ASRANOV ABDURASUL XOSHIMJONOVICH

**OLIY TA‘LIM TIZIMIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA
NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH**

08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan
DISSERTATSIYA**

**Ilmiy rahbar: A.K.Ibragimov,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor**

TOSHKENT – 2024

MUNDARIJA

KIRISH.....3

I BOB. OLIY O‘QUV YURTLARIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA NAZORATINING NAZARIY ASOSLARI Ошибка! Закладка не

определена.

§. 1.1. O‘zbekiston Oliy ta’lim muassasalarida hisob tizimining shakllanish va rivojlanish tendensiyalari **Ошибка! Закладка не определена.**

§. 1.2. Oliy o‘quv yurtlarida budjet hisobining nazariy asoslari..... **Ошибка! Закладка не определена.**

§. 1.3. Oliy ta’lim faoliyatida moliyaviy nazoratining nazariy masalalari. **Ошибка! Закладка не определена.**

II BOB OLIY O‘QUV YURTLARIDA BUDJET HISOBI VA NAZORATINI TASHKILY ASOSLARI Ошибка! Закладка не определена.

§.2.1. Oliy ta’lim muassasalarida buxgalteriya hisobining xususiyatlari, hisob siyosati va tashkiliy asoslari..... **Ошибка! Закладка не определена.**

§. 2.2. Oliy ta’lim muassasalarining budjet va budjetdan tashqari hisobi hamda nazoratining o‘ziga xos xususiyatlari..... **Ошибка! Закладка не определена.**

§. 2.3. Oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini joriy etish xususiyatlari **Ошибка! Закладка не определена.**

III BOB OLIY TA’LIMLARIDA MOLIYAVIY NAZORAT VA HISOBOTNI AUDIT TEKSHIRUVINI TAKOMILLASHTIRISH Ошибка!

Закладка не определена.

§. 3.1. Oliy ta’lim muassasalarida buxgalteriya hisobi uslubiyotini takomillashtirish..... **Ошибка! Закладка не определена.**

§. 3.2. Oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy nazoratni xalqaro standartlar asosida amalga oshirishni takomillashtirish **Ошибка! Закладка не определена.**

§. 3.3. Oliy o‘quv yurtlarida ichki auditni tashkil etish va uning o‘ziga xos masalalari **Ошибка! Закладка не определена.**

XULOSALAR..... Ошибка! Закладка не определена.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI Ошибка! Закладка не определена.

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’limni rivojlantirish masalasiga katta e’tibor berilmoqda. Chunki oliy ta’lim tizimi mamlakatni innovatsion rivojlanishi uchun poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Jahonning juda ko‘p yetakchi davlatlarida ta’lim jarayonini sifatli tashkil etish hamda uni egallash imkoniyatlarini oshirish, mazkur jabhaga jalb etilgan investitsiyani har tomonlama mukammal ta’minlashni, shu bilan birga mavjud omillardan imkoniyat darajasida foydalanishni ham talab qiladi. “Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotiga a’zo davlatlarda oliy ta’lim tizimi xarajatlari YAIMning o‘rtacha 1,5 foizini tashkil etadi. Bunda xususiy sektorning ulushi YAIMning 1 foizini tashkil etsa, davlatning ulushi YAIMning 0,5 foizini tashkil etadi. Jumladan, 2015 yilda oliy ta’lim tizimini moliyalashtirishda davlatning ulushi Avstraliya, Norvegiya, Finlyandiya mamlakatlarida yuqori bo‘lib, ushbu sohaga xarajatlar YAIMning 1,5 foizidan ko‘prog‘ini tashkil etgan. Oliy ta’limni moliyalashtirishda xususiy sektorning ulushi katta bo‘lgan mamlakatlarga AQSH, Buyuk Britaniya, Chili mamlakatlarini kiritish mumkin. Ushbu mamlakatlarda oliy ta’lim xarajatlarida xususiy sektorning ulushi YAIMning o‘rtacha 1,2-1,7 foizini tashkil etgan”¹. Respublikamizda oliy o‘quv yurtlari davlat budjeti va budjetdan tashqari mablag‘lar hisobiga faoliyat olib boradi, ushbu mablag‘lardan maqsadli, samarali va oqilona foydalanish sohani rivojlantirishdagi eng muhim masalalardan biri bo‘lib qoladi.

Iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayonlarini jadallashuvi o‘z o‘zidan buxgalteriya hisobini tashkil etishda ham innovatsion yondashuvlarni joriy

¹ Education at a Glance 2018: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>

etilishiga zamin yaratmoqda. Xususan, buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish va nazorat tizimini yanada rivojlantirish bo'yicha amaliy ishlar yaratilmoqda. Bozor iqtisodiyoti munosabatlarining rivojlanishi ta'limni xalqaro standartlarga to'la moslashtirishga, tubdan yangilashga, ta'lim boshqaruvi va buxgalteriya hisobi yuritishni sifatli va tizimli idora qilish ko'lamini yanada kengayishiga asos bo'lmoqda. Chunki hisob obyektlari xilma xilligi ortib, hisob axborotlaridan foydalanuvchining yangi turlari paydo bo'lmoqda. Shu jumladan 2022 yil 1 yanvardan "Davlat auditi" dasturiy kompleksi ishga tushirildi. Unga ko'ra: "budjet tashkilotlari, maqsadli hamda belgilangan tartibda tashkil etilgan davlatning boshqa jamg'armalarda o'tkazilgan barcha moliyaviy nazorati tadbirlari, shu jumladan ichki audit xizmatlarining audit tadbirlari"² "Davlat auditi" dasturida ro'yxatga olinib, ushbu sohada amaliy ishlar qilinmoqda. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida keyingi yillarda ayniqsa oliy ta'lim tizimida faoliyat jarayonlari bilan bog'liq ko'plab ziddiyatli va muammoli vaziyatlar paydo bo'lishi (budjet hisobini yuritishdagi kamchiliklar, firibgarlik, norasmiy pul mablag'larini o'zlashtirilishi), ushbu jarayonlarni hisobini tashkil qilish va uning nazoratini amalga oshirishga alohida e'tibor qaratishni taqozo etmoqda. Uning auditi, faoliyat tahlili masalalariga e'tibor qaratilishi, hisobni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tashkil qilinishiga qaratilgan va olib borilayotganligi ko'plab izlanishlar ushbu tadqiqot ishining dolzarbligini ta'minlaydi. Ayniqsa, iqtisodiyotning bozor munosabatlari takomillashgan bir davrida va ta'lim tizimini raqamlashtirish sharoitida oliy ta'lim muassasalarini buxgalteriya hisobi va nazorati rivojining ustuvor yo'nalishlari, tamoyillari, qonun-qoidalari va xususiyatlari to'g'risida ushbu soha mutaxassislari tomonidan turli xil qarashlarning mavjudligi o'rganilayotgan yo'nalishda dolzarb chora — tadbirlarni amalga oshirish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

² Davlat audit dasturi